

waren gegaan. Maar dit akkoord werd wel 'ingekleed' met een aantal 'consideranten', waarvan de Christelijke Gereformeerde Kerk een jaar later moest erkennen, dat zij 'ons minder aangenaam' zijn.³⁰ Deze 'consideranten' van de Nederduits Gereformeerde Kerken raakten vooral de 'eigenaardige verplichtingen' jegens de achtergeblevenen in het Nederlandse Hervormde Kerkgenootschap (en daarmee de hantering van het waar-vals schema!) en de nadruk op het beginsel van de 'vrije studie' naast de eigen opleiding van de kerken. In het eindbesluit van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Amsterdam 1892 komen dan ook twee elementen terug: De constatering van het akkoord op basis van de 'voorwaarden en bedingen' van Leeuwarden 1890 en de handhaving van de bedoeling die Leeuwarden voor ogen had, zoals die ook door de eigen deputaten in 's-Gravenhage was verwoord. M.a.w. de 'consideranten' blijven voor rekening van de Nederduits Gereformeerde Kerken!³¹ Het water van de zee wast echter niet weg, dat de synode van de Nederduits Gereformeerde Kerken - van haar kant - met de bewoordingen 'legt zich neer', 'neemt genoegen' en 'aanvaardt' juist de 'bedingen en voorwaarden' zelf in belangrijke mate voor rekening van de Christelijke Gereformeerde Kerk heeft willen laten! Zeer opvallend was ook, dat het 'beginsel' van de eigen kerkelijke opleiding, dat een conditie was in het CGK-besluit, in het NGK-besluit niet één van de voorwaarden maar een 'slotverklaring' genoemd werd, waar men 'genoegen mee nam' ...

Men kan zich afvragen hoeveel 'overeenkomst' er zuiver zakelijk gezien nog overblijft, wanneer de 'voorwaarden' voor rekening van de éne partij en de begeleidende 'consideraties' voor rekening van de andere partij worden gelaten. En wat is de betekenis van een 'beding', dat tot een gedoogde 'slotverklaring' wordt teruggebracht?³² Hoewel in de euforie van de komende éénwording veel tegenstellingen naar de achtergrond konden worden gedrongen - bijv. bij

30. idem, art. 20.

31. Voor de décharge van deputaten, idem, 10. en 107. Vgl. ook H. Bouma, a.w., 148-149.

32. Het blijft een moeilijke vraag, of onder de besluitvorming ten aanzien van de Theologische School een dubbele bodem heeft gelegen. Bouma wijst in dit verband op een correspondentie tussen Bavinck en Kuyper (de Theol. School zou slechts 'een kwestie van tijd' zijn), a.w., 121. Voor de kwestie van de verschillende besluitteksten met betrekking tot het beding terzake, zie 132-134. Voor een overzicht van de terzake van belang zijnde besluitteksten, zie J. Koomen, *De geschiedenis van het Beding der Eigen Opleiding*, Kampen, z.j. (met een voorwoord van T. Bos). M.i. blijkt uit de verdere onderhandelingen na 1892, dat de Dolerenden de gedachte van een 'eigen opleiding van de kerken' vergaand hebben willen honoreren, zij het niet in de locatie Kampen, maar in een bestuurlijke combinatie met de VU. Vgl. de toespraak van Rutgers op 17 juni 1892 (zie beneden) en de invloed van de kerken op de opleiding zoals voorgesteld in de Concepten van 1893 en 1902. Zie ook noot 37.